

Мілоцький О. Л.,
аспірант Київського університету
інтелектуальної власності та права

Правове регулювання виконання судових рішень в Україні

Сучасний стан правового регулювання виконання судових рішень в Україні, що є важливою складовою забезпечення верховенства права та ефективності правосуддя. Проаналізовано основні положення законодавства, яке визначає порядок, суб'єктів і засоби примусового виконання судових актів, а також їх співвідношення з практикою застосування. Визначено основні проблеми функціонування системи виконання судових рішень, пов'язані з недосконалістю нормативної бази та недостатнім рівнем координації між органами, уповноваженими на їх реалізацію. Розглянуто питання балансу між державним і приватним секторами у сфері примусового виконання, що має на меті підвищення ефективності правозастосування. Звернуто увагу на необхідність удосконалення контролю, дисциплінарної відповідальності виконавців і забезпечення прозорості процедур.

І. Черненко проаналізовано процес становлення правового регулювання системи виконання судових рішень у незалежній Україні. Наголошується, що система судового контролю формувалася без єдиної концепції, що призвело до зниження її ефективності та узгодженості в практиці. Підкреслюється, що чинність попередніх нормативних підходів і відсутність цілісної реформи створили передумови для виникнення проблем у виконанні рішень. Виокремлено історичні, юридичні та економічні чинники, які зумовили необхідність удосконалення правового регулювання у цій сфері. Особливу увагу приділено міжнародному впливу та оцінці України як держави, де тривале невиконання рішень залишається структурною проблемою. Вказується, що формування дієвої правової системи судового контролю потребує подальшого наукового осмислення та вдосконалення [1].

А. Кожевникова проаналізувала правове регулювання судового контролю як ключовий елемент адміністративного судочинства. Проаналізовано чинні норми, що регулюють виконання судових рішень, і наголошує на їх диспозитивному характері, який створює умови для неоднозначного тлумачення та неефективності практичного застосування. Підкреслюється, що положення чинного законодавства не забезпечують належного рівня юридичної визначеності, що обмежує доступ осіб до правосуддя. Виявлено проблеми, пов'язані з відсутністю дієвого механізму примусового виконання рішень, ігноруванням судових актів органами влади та низькою правовою культурою у сфері публічного адміністрування. Обґрунтовується необхідність внесення змін до законодавства з метою

надання нормам імперативного характеру для підвищення ефективності контролю. Вдосконалення правового регулювання судового контролю сприятиме забезпеченню верховенства права та зміцненню відповідальності державних органів [2].

Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», правове регулювання виконання судових рішень визначено як завершальну стадію судового провадження, що забезпечує примусове виконання рішень судів та інших органів у межах повноважень, установлених Конституцією України та спеціальними законами. Виконавче провадження ґрунтується на принципах верховенства права, законності, обов'язковості виконання рішень, справедливості, гласності та забезпечення права на оскарження дій виконавців. Його реалізацію здійснюють органи державної виконавчої служби та приватні виконавці, правовий статус яких урегульовано окремими нормативними актами. Виконання рішень відбувається на підставі виконавчих документів, до яких належать виконавчі листи, ухвали, накази судів, виконавчі написи нотаріусів та інші визначені законом документи. Закон також передбачає систему контролю через автоматизовану систему виконавчого провадження та Єдиний реєстр боржників, які забезпечують відкритість і фіксацію дій виконавців. Правове регулювання виконання судових рішень визначає порядок, учасників, заходи примусового виконання та процесуальні гарантії, що забезпечують реальне виконання рішень судів в Україні [3].

Згідно із Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», правове регулювання виконання судових рішень базується на визначенні організаційної структури та правового статусу державних і приватних виконавців. Закон встановлює, що примусове виконання покладається на органи державної виконавчої служби та приватних виконавців, які діють у межах повноважень, передбачених законодавством. Основними принципами їхньої діяльності є верховенство права, законність, незалежність, об'єктивність, обов'язковість виконання рішень і гласність виконавчого провадження. Державні виконавці виступають представниками влади від імені держави, а приватні суб'єктами незалежної професійної діяльності, уповноваженими здійснювати примусове виконання. Контроль за їх діяльністю здійснює Міністерство юстиції України, яке забезпечує формування політики, підготовку кадрів, видачу посвідчень, контроль і дисциплінарну відповідальність виконавців. Закон також гарантує незалежність виконавців, забороняє втручання у їхню діяльність і передбачає відповідальність за перешкоджання виконанню судових рішень [4].

Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень» встановлює детальний порядок здійснення примусового виконання судових рішень та визначає

організаційну структуру виконавчих органів. Документ конкретизує повноваження державних і приватних виконавців, їхню підвідомчість, а також порядок ведення виконавчих проваджень. Правове регулювання охоплює питання взаємодії між органами державної виконавчої служби, процедури прийняття процесуальних документів, їх електронне оформлення й засвідчення кваліфікованим електронним підписом. Визначено також порядок функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження та ведення Єдиного реєстру боржників, що забезпечують прозорість і контроль за виконанням рішень. Інструкція створює єдину правову систему реалізації судових рішень, який забезпечує законність, послідовність дій виконавців і підзвітність системи примусового виконання [5].

Узагальнюючи, можна зазначити, що правове регулювання виконання судових рішень в Україні становить цілісну, але водночас складну систему, яка потребує подальшого вдосконалення. Сучасна модель виконання рішень поєднує державні та приватні механізми примусового впливу, що сприяє підвищенню ефективності реалізації судових актів. Наявна нормативна база забезпечує основні правові засади, проте не завжди гарантує однаковість застосування норм та належний рівень захисту прав учасників провадження. Проблемним залишається питання своєчасного виконання рішень, недостатньої координації між органами та низького рівня юридичної визначеності окремих процедур. Подальший розвиток системи потребує уніфікації підзаконних актів, удосконалення контролю й відповідальності виконавців, а також посилення гарантій прав боржників і стягувачів. Удосконалення правового регулювання має бути спрямоване на зміцнення принципу верховенства права та забезпечення дієвого судового контролю. Реалізація таких підходів дозволить створити ефективну, прозору та справедливую систему виконання судових рішень, що відповідатиме європейським стандартам правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черненко І. В. Передумови запровадження судового контролю за виконанням судових рішень в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 80, ч. 2. С. 257–263. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.41>
2. Кожевников А. Ю. Особливості здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у публічно-правових справах. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74), № 4. С. 57–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.4/10>
3. Про виконавче провадження : Закон України; Перелік від 02 червня 2016 № 1404-VIII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19>
4. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02 червня 2016 № 1403-VIII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1403-19> 2

5. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень :
Наказ Міністерства юстиції України; Інструкція, Звіт, Форма типового документа,
Розпорядження, Декларація, Договір, Журнал, Протокол, Постанова, Довідка від 02
квітня 2012 № 512/5. Верховна Рада України. 2024. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/go/z0489-12>